

Helena Štimac Radin

interview

'U HRVATSKOJ JE 45 posto više obiteljskog nasilja, a 30 posto više silovanja'

Tekst ZRINKA VRABEC-MOJZEŠ Fotografije TOMISLAV SMOLJANOVIĆ / ZAPOSLENA

Da je pandemija koronavirusa, osobito za vrijeme lockdowna, diljem EU-a uzrokovala porast nasilja nad ženama i dodatno ugrozila njihovu poziciju na tržištu rada, upozoravale su brojne ženske udruge, ali i međunarodne institucije. Europski institut za ravnopravnost spolova EIGE trebao je u okviru njemačkog predsjedanja EU-om u Berlinu predstaviti rezultate preliminarnog istraživanja po zemljama članicama, ali će, umjesto toga, 20. studenoga održati online tematsku konferenciju s novinarima o tim temama.

U sjeni pandemije ostao je i novi zakon o pobačaju koji je prema odluci Ustavnog suda trebao biti

donesen u veljači 2019. U Hrvatskoj je na snazi zakon iz 1978. koji je po mišljenju stručnjaka zastario i nije u skladu sa suvremenim razvojem medicine, na što su često upozoravale zastupnice opozicijskih stranaka. No prethodna vlada Andreja Plenkovića, ne želeći ući u sukob s Katoličkom Crkvom i krajnje desnim strankama koje se protive zakonskom pravu na pobačaj, nije se upustila u donošenje novog zakona. Sve jeстало na nacrtu radne skupine koju je oformio bivši ministar zdravstva Milan Kujundžić.

Članica Upravnog odbora EIGE-a u ime Hrvatske je Helena Štimac Radin, ravnateljica vladina Ureda za ravnopravnost spolova. Po struci sociologinja i

filozofkinja, karijeru je započela kao istraživačica u Institutu za društvena istraživanja početkom devedesetih. U isto vrijeme postala je aktivna u HSLS-u te kasnije u Liberalnoj stranci, u kojoj je obnašala dužnost političke tajnice, glavne tajnice, a 2003. i potpredsjednice stranke. Od 2004. do 2012. bila je predstojnica Ureda za ravnopravnost spolova, a nakon toga je tri puta birana na mjesto ravnateljice.

NACIONAL: Europski institut za ravnopravnost spolova EIGE predstavit će rezultate preliminarnog istraživanja o porastu nasilja nad ženama uslijed pandemije koronavirusa. Kakva je situacija u Hrvatskoj?

Prema podacima s kojima naš Ured raspolaže

HELENA ŠTIMAC RADIN, ravnateljica Vladina Ureda za ravnopravnost spolova i članica Europskog instituta za ravnopravnost spolova, smatra da novi zakon o pobačaju neće uvesti restriktivne mjere jer je Ustavni sud donio odluku da se pobačaj ne smije zabraniti

i u Hrvatskoj je došlo do znatnog porasta nasilja nad ženama. Iako se ti podaci odnose na razdoblje samo do 31. srpnja 2020., vidljivo je da je došlo do porasta obiteljskog nasilja za 45%, zatim do porasta silovanja za otprilike 30% i do porasta pritužbi zbog seksualnog uznemiravanja. Što se tiče silovanja, to su uvijek tamne brojke jer veliki dio silovanja ostane neprijavljen. No s obzirom na činjenicu da su početkom godine izmijenjeni i Kazneni zakon, kao i ostali zakoni s tog područja koji su uskladeni s Istanbulskom konvencijom, nešto što se nekada nije tretiralo kao silovanje sada pripada u tu kategoriju. To je pridonijelo i porastu broja evidentiranih silovanja. Porastao je i broj žena koje su tražile psihološku pomoć preko SOS telefona na nacionalni pozivni broj. Međutim, nemamo podatke da je došlo do porasta zahtjeva za smještaj u sigurne kuće.

Situacija je slična u svim zemljama, a neke vlade donijele su mjere za dodatnu zaštitu žena. Na žalost, Ured za ravnopravnost spolova još nema točne brojke o nasilju iza zatvorenih vrata u doba lockdowna.

NACIONAL: Premijer Andrej Plenković još u ožujku 2019. na sastanku s predstvincima inicijative #spasime obećao otvaranje sigurnih kuća, odnosno skloništa za žene žrtve nasilja u šest županija koje ih nisu imale, a od toga je otvorena samo jedna i to u Dubrovačko-neftvanskoj županiji. Zašto je proces zastao?

Pandemija je zasjenila ostale probleme, pa i osiguravanje takvih skloništa koja u trenutačnoj krizi nisu prioritet. Time se trebalo baviti Ministarstvo obitelji, mlađih i socijalne politike koje je bilo zaduženo za implementaciju takve odluke. Onda su se dogodili izbori, u međuvremenu je osnovan novi Ured za demografiju i mlađe, a dio područja je potpao pod Ministarstvo rada. Trebalо bi prije svega napraviti plan implementacije Istanbulske konvencije, što uključuje i pitanje financiranja takvih skloništa, osobito u županijama gdje ih nema.

NACIONAL: Budući da žene čine većinu zaposlenih u zdravstvenom i obrazovnom sustavu, kao i u sustavu skrbi za starije i nemoćne i na tom su planu podnijete najveći teret korona-križe. Je li to prepoznato?

EIGE je napravio analizu i još proljetos objavio priopćenje u kojem se ukazuje na činjenicu da su žene na prvoj crti bojišnice u borbi s pandemijom. Medicinske sestre su svakako najizloženije, i žene u sustavu obrazovanja i skrbi za nemoćne i starije. S druge strane, kada je došlo do zatvaranja vrtića i škola, opet su prvenstveno žene preuzele brigu o djeci i starijim članovima obitelji. Opterećenost žena je stoga dodatno poraslala. Problem je da od ukupnog broja svih diplomiranih u Hrvatskoj žena ima 60% i one čine većinu u svim tim područjima, za razliku od računarstva, inženjerstva i graditeljstva, gdje su primanja najviša i dominiraju muškarci. Kao što je žene teško zainteresirati za STEM područja, isto tako je teško i muškarce privući u ta tradicionalno ženska zanimanja.

NACIONAL: Kada očekujete novi Zakon o medicinskem prekidu trudnoće i mislite li da bi se u Hrvatskoj mogao dogoditi scenarij kao u Poljskoj, gdje su danima demonstrirale desetine tisuća žena?

Budući da Ured za ravnopravnost spolova nije

uključen u radnu skupinu koju je formirao bivši ministar zdravstva, ne znamkada bi zakon trebao biti na stolu. Što se tiče poljskog scenarija, sigurna sam da u Hrvatskoj do toga neće doći jer je Ustavni sud donio odluku da se pobačaj ne smije zabraniti. Dakle, ostaje zakonito pravo na izbor i nadam se da novi zakon neće donijeti dodatne restiktivne mјere. Ministar Beroš je ponovio da nema govora o tome da bi se zakonski zabranio pobačaj. Nisam upućena u situaciju u Ministarstvu i ne znam u kojoj je fazi nacrt zakona, iako je rok za njegovo donošenje već prošao. Zato se nadam da će, usprkos pandemiji, biti gotov što prije. Uvjereni sam da se crni scenarij kao u Poljskoj neće dogoditi, između ostalog i zato što većina građana Hrvatske podržava pravo na izbor. Uostalom, činjenica da već 40 godina imamo takav liberalan zakon govori o tome kakav je stav društva i prijašnjih vlada u odnosu na to pitanje.

NACIONAL: Iako je u Hrvatskoj već 40 godina pobačaj legalan, mnoge ženske udruge, zastupnice iz opozicije i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova upozoravaju kako je u stvarnosti drugačije. Pobačaj zbog priziva savjesti nije dostupan u mnogim bolnicama, osobito u manjim gradovima. Zato žene iz Hrvatske idu na pobačaje u Sloveniju. Kako riješiti taj problem?

Točno je da jedan dio bolnica u potpunosti uskraćuje takvu medicinsku uslugu zbog priziva savjesti, iako to nije u skladu sa zakonom. Poznato je da mnoge žene, koje to mogu platiti, pobačaj obavljaju privatno, a možda i u ordinacijama tih istih liječnika koji u bolnici imaju priziv savjesti. O tome nemamo točne brojke i tu je situacija prilično konfuzna. No treba vidjeti kakav će prijedlog biti u novom zakonu i kakvo rješenje nudi.

NACIONAL: Prema nedavno objavljenom Indeksu rodne ravnopravnosti EU-a, Hrvatska je na 20. mjestu od 28 zemalja članica. Kako to komentirate?

Sigurno je da bismo mogli bolje, no od posljednjeg Indeksa 2017. Hrvatska je ipak napredovala za dva mesta. Osim toga, podaci na temelju kojih je izrađen Indeks su iz 2018. i nisu uzete u obzir neke pozitivne promjene koje su se u međuvremenu dogodile. To je utjecalo i na procjenu političke zaustavljenosti žena u Hrvatskoj. Nakon parlamentarnih izbora u srpnju 2020. porastao je broj zastupnica u Saboru na 45 i sada ih ima 31%. Naravno, jedan značajan dio njih su zamjene za muške kolege koji

'UVJERENA SAM da se crni scenarij kao u Poljskoj neće dogoditi zato što većina građana Hrvatske podržava pravo na izbor. Činjenica da već 40 godina imamo liberalni zakon govori o stavu društva i vlada'

su otišli u Vladu ili na druge funkcije, ali iako nemaju izvorni mandat, činjenica je da smo dosegli najveći postotak zastupnica u Saboru. No usprkos tome, političke stranke nisu se proslavile s pozicioniranjem kandidatkinja na liste, a neke nisu ispunile ni zakonsku kvotu od 40%. Od 2000. kretali smo se u prosjeku od 20-25% zastupnica, a najgori smo bili 2016., kada je u Sabor izabran tek 13% žena. I dalje je problematičan broj žena u vladu, oko 20% i tu posljednjih dvadeset godina nema pomaka. Iako smo imali i premjerku i predsjednicu države i predsjednicu Ustavnog судa i iako su sva istraživanja od 90-ih godina pokazala da je biračko tijelo sklonilo glasati za žene i da je svjesno da nema dovoljno žena u politici, muškarci koji vode političke stranke to ne prepoznaju. Ključ rješenja su političke stranke koje bi se iznutra trebale demokratizirati.

NACIONAL: No u međunarodnim institucijama Hrvatska ipak malo bolje stoji.

Da, za razliku od domaćeg terena, u međunarodnim institucijama Hrvatska ima dobru zaustavljenost žena na visokim pozicijama. Osim potpredsjednice EU komisije Dubravke Šuice, tu je i glavna tajnica Vijeća Europe Marija Pejčinović-Burić, imamo i istaknute žene u Europskom sudu za ljudska prava, pa čak i među zastupnicima u EU parlamentu gotovo da imamo paritet. Htjeli bili podsjetiti kako je vlada Andreja Plenkovića jedina do sada koja je u svoj program kao zaseban cilj stavila pitanje ravnopravnosti spolova s tri ključna prioriteta: suzbijanje nasilja nad ženama, povećanje političke participacije žena i poboljšanje položaja žena na tržištu rada.

NACIONAL: Europska komisija je još 5. ožujka predstavila Strategiju za ravnopravnost između žena i muškaraca u Europi od 2020. do 2025., dok Hrvatska svoju nije donijela još od 2015. Kada će strategija konačno biti na stolu?

Iako je već 2015. osnovana radna skupina za novu strategiju, uslijedili su izbori. Nakon toga su uslijedili ciklusi novih izbora i rekonstrukcije Vlade i zbog proceduralnih razloga to se neprestano odgađalo. Međutim, sada je došlo do promjena jer je Europska komisija donijela promjenu uredbe o korištenju sredstava iz europskih socijalnih fonda i jedan od uvjeta za povlačenje sredstava je i taj da države moraju donijeti strateške planove vezane uz diskriminaciju, ljudska prava i ravnopravnost spolova. Sad smo u procesu donošenja Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova od 2021. do 2027. Taj bi plan trebao biti gotov do početka 2021.

NACIONAL: Koliko je za ravnopravnost spolova u EU-u važna činjenica da je na čelu EU komisije prvi put izabrana žena?

Izuzetno je važno da EU komisija prvi put na čelu ima ženu, Ursulu von der Leyen, koja je postavila visoke standarde, inzistirajući na jednakoj zaustavljenosti žena među povjerenicima EU komisije. Vodi odlučnu politiku kada je u pitanju ravnopravnost spolova i na tome će se inzistirati u svim područjima. U sve akcijske planove i sve europske politike planira unijeti rodnu dimenziju, što bismo i mi u Hrvatskoj trebali napraviti.